

ET BENSTYKKE MED RUNESKRIFT

FUNDET I TRONDHJEM

AF

SOPHUS BUGGE OG K. RYGH

DET KGL. NORSKE VIDENSKABERS SELSKABS SKRIFTER. 1901. NO. 4

AKTIETRYKKERIET I TRONDHJEM

1902

ET BENSTYKKE MED RUNESKRIFT

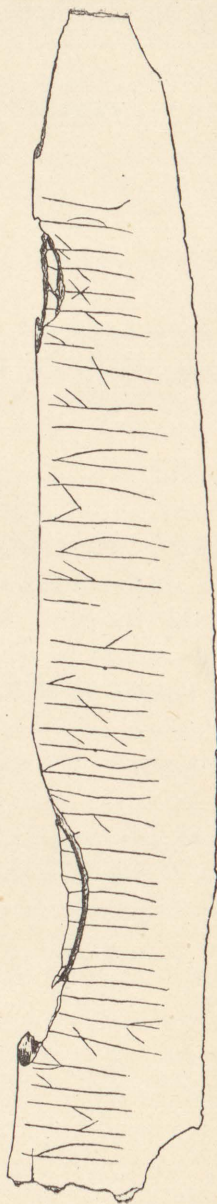
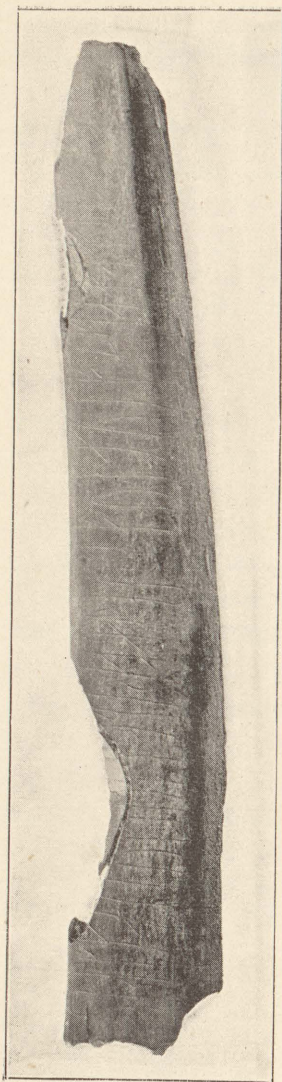
et benstykke af træ, som er fundet i Trondhjem. Det er et af de mange, som er fundet i dette område, og som er af den samme art som de, som er fundet i de andre dele af landet.

Det er et af de mange, som er fundet i dette område, og som er af den samme art som de, som er fundet i de andre dele af landet. Det er et af de mange, som er fundet i dette område, og som er af den samme art som de, som er fundet i de andre dele af landet.

Det er et af de mange, som er fundet i dette område, og som er af den samme art som de, som er fundet i de andre dele af landet. Det er et af de mange, som er fundet i dette område, og som er af den samme art som de, som er fundet i de andre dele af landet.

Det er et af de mange, som er fundet i dette område, og som er af den samme art som de, som er fundet i de andre dele af landet. Det er et af de mange, som er fundet i dette område, og som er af den samme art som de, som er fundet i de andre dele af landet.

Et Bønstykke med Runeskrift, fundet i Trondhjem.

I.

I de sidste 4—5 Aar er der paa Grund af en Række Byggearbejder foretaget store Udgravninger af Grunden i en Del af det Strøg af Trondhjems By, som maa antages at høre til den ældste Del af Byen. De vigtigste af disse Gravninger er foregaaede i det Kvartal, som begrændses af Erling Skakkes Gade, Vor Frue Gade, Kongens Gade og Kjøbmandsgaden, hvilken sidste gaar langs Nidelven. I dette Kvartal er 6 tildels meget store Tomter blevne udgravne indtil ned i Bundsanden, og desuden er der foretaget mindre omfattende Gravninger i et Par andre.

Ved Velvilje af de forskjellige Bygherrer er det blevet tilladt Oldsagsamlingen at have en Tilsynsmand tilstede ved Gravningerne og at indsamle de Ting af Værd, som fandtes.

Fundene gjordes i hele det Lag, som laa ovenpaa den oprindelige Bundsand, undtagen i dets øverste Del. Laget havde en Dybde af 2 til 3, paa enkelte Steder indtil 5 M. Forsaavidt der fandtes Gjenstande i den øverste Del af Laget, var disse regelmæssig fra nyere Tid. Forøvrigt var Jordlaget aabenbart ikke overalt vokset regelmæssigt, og der kan derfor heller ikke af en Tings højere eller dybere Leie uden videre sluttes noget om dens Ælde, forsaavidt denne ellers kan være tvivlsom. Men i det store taget kunde det dog, hvor Jordmassen ikke viste Tegn til Omgravninger, iagttages, at de Gjenstande, som efter sin Beskaffenhed maa regnes for at høre til de ældste, laa i den dybeste Del af Lagene.

Den overveiende Del af de fundne Gjenstande skriver sig fra Middelalderen; især er dette Tilfælde i de Tomter, som ligger nær-

mest Elven. Og en Betragtning af Sagerne viser klart, at det ikke bare er nogen enkelt Del af Middelalderen, som her er repræsenteret, men den hele Periode ligetil den ældste Tid, som maa falde sammen med Byens første Bebyggelse.

Fundene bestaar væsentlig af Brugsredskaber af alle Slags, deriblandt Verktøi, mest af Jern, samt Kar af Sten, Træ eller Metal. Egentlige Smykker er kun fundne rent undtagelsesvis. Derimod er der fundet et forbausende stort Antal Kamme af Dyretak, ornamenterede i meget forskellige Mønstre, deriblandt ogsaa nogle, som har været bestemte til Opsætning af Haaret. Blandt andre Sager, der forekommer i størst Mængde, kan nævnes Haarnaale af Ben, Spillebrikker af Ben og Klæbersten, Haandtenshjul af Sten eller undertiden af Ben, Vævskeder (Vævspyd) af Ben, især Hvalben, eller af Træ og Vævstene af Klæbersten. I større Mængde er ogsaa fundet Islægge (Skoiter) af Ben. Blandt de mange andre Ting kan ogsaa nævnes nogle rigt ornamenterede Slirer af Læder, som det har lykkedes at konservere meget heldigt. To af disse er afbildede i „Aarsb.“*) for 1899. Forøvrigt maa jeg med Hensyn til disse Fund henvise til Fortegnelserne over Samlingens Tilvækst i „Aarsberetningerne“ for 1898—1900.

Særskilt vil jeg dog her fremhæve, at der paa en Tomt mod Kongens Gade blev fundet to Gjenstande med Runeskrift. Den ene er en ganske kort (maaske afbrækket) firesidet Stav af Træ, paa hvis ene Side med dybe, tydelige Træk er indgravet Navnet **YRIYR** (Grim). Den anden er en Kam med enkelt Tinderække, paa hvis ene Sideskinne der med fine Træk er indridset en Indskrift med antagelig 24 Runetegn, hvoraf dog de 6 første, som maa have indeholdt et Navn i Nom., er saa afskallede, at kun lidet af dem kan skjælnes. De 18 følgende er imidlertid fuldt sikre. Indskriften er med Udeladelse af de ufuldstændige Tegn følgende (gjengivet med romerske Uncialbogstaver): . . . OUK:IOHAN:IRUSK:UINIR. Endelig er der ved en Kloakgravning i Kongens Gade lige udenfor denne Tomt, paa stor Dybde fundet en ganske liden Træskaal, i hvis indvendige Bund er indgravet Navnet **BIRT** (d. e. Bjørn).

*) d. e. Aarsberetning fra Foren. for norske Fortidsminde-merkers Bevaring.

I afvigte Sommer er den sidste af disse Tomter bleven udgravet, liggende mod Kjøbmandsgaden ved Siden af Norges Banks Bygning og adskilt fra denne ved det ganske smale Frue Stræde. Ogsaa her gjordes rige Fund, som vil findes nærmere beskrevne i „Aarsb.“ for 1901. De havde i alt væsentlig samme Karakter som Fundene i de ældre af de tidligere udgravne Tomter.

Ogsaa her fandtes der et Stykke med en Runeskrift paa et af de dybeste Punkter af det sorte Muldrag nær Frue Stræde. Det er et Stykke af et Ribben af Okse eller Ko, afbrækket ved begge Ender, nu gode 20 Cm. langt. Det kan nu vanskelig sikkert afgjøres, om det er et Brudstykke af et tildannet Redskab. Det kunde i Tilfælde tænkes at være et Stykke af et Vævspyd (Vævsked). Saadanne pleier rigtignok i disse Fund i Regelen at være dannede af Hvalben og ganske rette; men ialfald i et enkelt Tilfælde forekommer der ogsaa et, som er dannet af et Ribben og derfor er lidt krummet, med et smalere Haandtag i den ene Ende. Det synes ialfald mindre rimeligt, at en saa omhyggelig ridset Indskrift skulde være anbragt paa et Stykke Ben, som ikke havde nogen Bestemmelse som Brugsgjenstand.

Bruddene ved Stykkets Ender er gamle. De Brud, som findes paa to Steder i den øvre Kant, er derimod vistnok fremkomne under Gravningsarbeidet. En Del af disse afbrækkede Stykker hænger endnu ved, kun noget tilbagebøiet; men paa begge Steder er ogsaa et Stykke fuldstændig afbrækket og gaaet tabt, hvorved den øverste Del af en Række Runetegn nu mangler. Størst er det manglende Stykke ved det forreste Brud; her kan der mulig mangle indtil 5 mm. af de ved Bruddets Midte staaende Runetegn.

Ved Stykkets smalere Ende er det indlysende, at vi har den oprindelige Slutning af Indskriften. Den betydelige Afstand, som der er mellem den forreste Brudkant og den første Rune gjør det ogsaa omrent sikkert, at vi har dens oprindelige Begyndelse.

Runerne maa være indridsede med en skarp Knivsod, idet Kniven er holdt med en liden Holding mod Høire, saa at der er opstaaet en skarpere Kant paa Ridsenes venstre Side end paa den høire. Trækkene er tydelige og bestemte, saa at der i det hele ikke kan være nogen Tvivl om de Dele af dem, som er bevarede.

unnak, Præter. Indik. 1ste Pers. Ental med tilhængt —*k* (af *ek*) „jeg elskede“.¹⁾ Ogsaa Udtalen *unnag* er her mulig.

I Oldnorsk stilles *ek* „jeg“ som Subjekt meget ofte efter Verbet (Nyggaard i Arkiv f. n. F. XVI 219 f.). Ved Formen **unak** er det at mærke, at Endelsen i Præt. Ind. Ental 1ste Pers. er —**a** og at „jeg“ er udtrykt ved et til Verbalformen hængt —**k**.

Den gammelnorske Homiliebog Cod. AM. 619 4to (sandsynlig skreven ved Aar 1200) har ofte Endelsen —*a*: *Sagða ec; ec vissa*, o. s. v.; men ved Siden deraf allerede Former paa —*e*, som *iatte ec*, og *scyldi* som 1ste Person. Jfr. Wadstein Fornnorska homil. ljudlära S. 103. I Cod. AM. 619 4to findes „jeg“ ikke udtrykt ved —*k*, som (uden Vokalen *e*) er hængt til Verbalformen. Dette forekommer derimod regelret i de gamle norrøne Digte. Ligeledes forekommer dette i Prosa i meget gamle islandske Haandskrifter og i Afskrifter af saadanne.²⁾

Dette Forhold vækker naturlig det Spørgsmaal, om den her behandlede Runeindskrift er i Prosa eller er versificeret. Med Hensyn hertil fremhæver jeg, at Rune 29—31 **niſ uif** aabenbart danner Ordet *víf*. Dette er et poetisk Ord; *víf* findes ikke i Middelalderen brugt som et prosaisk Ord for „Hustru“.

Jeg tror derfor, at Runeindskriften er versificeret, hvilket vi i det følgende vil finde bestyrket ved flere Grunde. Den versificerede Form har da vel givet Anledning til, at „jeg“ i **unak** er udtrykt ved det tilhængte —**k**.

forklarer det saaledes, at Risteren fandt den først ridsede Kvist for svag og derfor gik den over med Kniven en Gang til med større Kraft, hvorunder Kniven har gjort en mere buet Sving ind til Staven istedenfor den første omtrent rette Linje. Den nye Kvist er meget kraftigere ridset end Staven.

At den krumme Sidestav paa Rune 1 **u** gaar ud fra Staven et Stykke nedenfor Toppen, synes ved Sammenligning med Formen af **u** som Rune 26 og Rune 29 at vise sig som tilfældigt eller betydningsløst.

- 1) Jeg kan ikke forstaa Rune 1—4 som *unak* Præs. Konj. af *una*, thi jeg har ikke seet *una* forbundet med Dativ af en Personbetegnelse. Heller ikke kan jeg forstaa Rune 1—4 som Præs. Konj. *unnak*, thi jeg har ikke (bortseet fra *ek vilja*) fundet nogen Brug af 1ste Pers. Præs. Konj., som kunde siges at være analog med den Brug, man ved en saadan Forstaaelse her maatte antage.
- 2) Se Gíslason Um frumparta S. 231 f.; Larsson Ordförrådet i de älsta isl. handskr. S. 62 f.; Maurer Graagaas S. 66.

har et Tegn for **e**, der er forskjelligt fra **i**-Runen. Men denne Indvending er ikke afgjørende. Thi der forekommer ellers sikre Eksempler paa Mangel paa Følgerigtighed i Runeindskrifternes Brug af et fra **i**-Runen forskjelligt Tegn for **e**. En og samme Runeindskrift kan betegne Udtalens **e** snart ved **i**-Runen, snart ved den punkterede **i**-Rune, d. e. **e**. Se f. Eks. Hedeby-Stenen og Danevirke-Stenen hos Wimmer Historiske Runemindesmærker S. 112 og S. 116.

Jeg giver Grunde for, at den her behandlede Runeindskrift er versificeret. Hvis dette er rigtigt, støttes derved Læsningen **ik**, som giver os den Rimstav, der kræves. Hvis Indskriften er versificeret, kan derimod Læsningen **mæyiuni** ikke være rigtig, ogsaa fordi den efterhængte Artikel sædvanlig ikke brugtes i poetisk Sprog.

Rune 12—14 maa vistnok læses **ŋiŋ uil**, udtalt *vil*, Præs. Indik. 1. Pers. Ental „vil“.¹⁾

Rune 15—16 **at** kan efter Ordformen enten være den til **uil** hængte Negtelse, saa at **uilat** betyder „vil ikke“, eller Præpositionen **at** „til“. Hvilken af disse Betydninger Ordet her har, kan først det følgende lære os.

Rune 17—19 **Ri**. Overlærer Rygh mener, at en Prik paa venstre Side af Stavens Midte paa Rune 18 er meget tvivlsom. Den meget ubetydelige Uregelmæssighed, som her er, synes ham snarest at være en Følge af en Vaklen i Kniven. Den er efter ham ikke fremkommen ved, at Knivspidsen er sat paa bagefter, som Tilfældet synes at være ved Rune 22.

Ved min Undersøgelse af Originalen forekom det mig muligt, at Prikken paa Rune 18 var tilsigtet, i hvilket Tilfælde Runen skulde læses som **e**. Men jeg lægger ingen Vægt paa denne Opfatning, da jeg kun i kort Tid saa Originalen, medens Veiret var temmelig mørkt, og da mit Syn er svækket.

Det Ord, som dannes af Rune 17—19, volder Vanskelighed. Efter den sædvanlige (og alt i 11te Aarhundrede forekommende) Betydning af Runen **ŋ** i norske Indskrifter fra Middelalderen skulde Rune 17—19 gjengives ved **rio**. Hvis denne Gjengivelse er rigtig,

1) Rune 12 er rigtignok meget ufuldstændig oventil, men Læsningen som **u** synes sikker, da anden Stav er udbygget som paa **u**-Runen.

synes **rio** at maatte være Hunkjønordet *rjá*, hvilket Fritznér forklarer som ensbetydende med *rekestr* „Ulæmpe, Fortræd“.

Hvis vi i **R|ǫ** her i Indskriften havde dette Substantiv, saa maatte **ǫ** her betegne det lange *ǫ* (udtalt som langt *å*), *u*-Omllyden af det lange *á*. Saaledes er Ordet „Sjæl“ skrevet **ǫǫ** i en Indskrift (mulig fra c. 1100) paa Granevolden, Hadeland, som har **ǫ** **y**, men ikke egen Rune for *e*. I Cod. AM. 619 4to skrives *forsio*, *ásio*.

Hvis **rio** her var Substantiv, saa maatte det foranstaaende Ord **at** være Præposition og **uil** have den fyldigere Betydning af *vil hafa*. Altsaa efter denne Opfatning: „jeg vil (have) til (Gjenstand for) Fortrædigelse —“, jfr. *hafa at háði*, *hafa at hlátri*. Men dette synes at være et kunstlet Udtryk og at give en Mening, som ikke passer godt til det foregaaende. Derfor synes **R|ǫ** snarere at være den Infinitiv, som i Udgaver af den gamle Litteratur skrives *rjá* eller *hrjá*.¹⁾ Da maa Rune 12—16 **uilat** opfattes som *vil — at* „vil ikke“, hvilket ogsaa Overlærer Rygh har formodet. I denne Betydning „ikke“ bruges — *at* ikke i Prosa i norske Haandskrifter fra Middelalderen. Derimod er det sædvanligt i norrøne Digte. Ligeledes forekommer det i den ældste islandske Prosa, endnu ind i 13de Aarhundrede, navnlig i Ordsprog, Retsudtryk og hvor Forfatteren vil gjengive Ord, som en Person i Fortiden har talt. Se Maurer Graagaas S. 67.

Derfor taler ogsaa **uilat** „vil ikke“ for, at vor Runeindskrift er versificeret.

Hvis **R|ǫ** er Infinitiv, saa synes **ǫ** her ikke at kunne betegne hverken kort *o* eller langt *ó* eller kort eller langt *ø*.²⁾ Men **ǫ** synes da at betegne *ǫ*, nasalt *a*, og **R|ǫ** at have været udtalt enten *réǫ* (med kort nasalt *a*), eller med langt nasalt *a*, hvorved

1) Man kan her ikke antage et Verbum, som svarer til det af Aasen fra Hardanger og Søndhordland opførte *rjoa* „snakke meget, vrøvle“ (jfr. *rjona* hos Ross), hvis *rjoa*, som Aasen formoder, er opstaaet af *rjóða*.

2) Det synes mig ikke rimeligt at antage en Infinitivform *rjó* (= *rjá*) med *ó* uden Næselyd og at forklare denne Form saaledes, at man efter Præs. Ind. 1ste Ps. Flertal *rjóm har dannet Infinitiv *rjó*. Noreen i Sv. Landsm. IV. 2, S. 154 forklarer Elfdalsmaalets Form (med Nasalvokal) *siuce* „se“ af **sjóa—á*, saa at *sjóa skal være dannet efter 1 Pl. *sjóm*.

den forudgaaende Lyd kunde høres enten som *rë* — (jfr. Former med *fear*, *lea* i Cod. AM. 619 4to) eller som *rǣ* — eller som *rj* —.

Med Hensyn til Brugen af *ǰ* med Kvistene til venstre som Tegn for nasalt *a* kan henvises til *iklǰt*, d. e. *England* paa den nu forsvundne Del af Stenen fra Evjemoen, som dog ved Siden deraf skal have havt *sǰti*, d. e. *sǰtti*. En nu forsvunden Sten paa Øvre Tanberg, Ringerike, har havt *pǰna*, d. e. *pǰnna*. Dynna-Stenen har Præpositionen *á* skreven *ǰ*, hvor Runen betegner langt nasalt *á*.

At Infinitiven *riǰ* efter den her givne Forklaring skrives med nasalt *a*, er paafaldende, da ensartede Former i Runeindskrifter ellers ikke er paaviste uden fra en Tid, som maa ansees for at ligge langt forud for nærværende Indskrifts Tid. Umiddelbart efter Vokal er saaledes det nasale *a* bevaret paa den østgøtske Rök-Sten (fra c. 900) i Infinitiven *knuǰ* „knuge“ og i *fluǰ*, som sandsynlig er = oldisl. *flóa* af Substantivet *flói*. Ensartet er ogsaa *hruǰ* i den færøske Kirkebø-Indskrift (fra c. 875) af Mandsnavnet *Hrói*.¹⁾

Dog synes en Næselyd i *Riǰ* ogsaa at støttes ved nasalerede Former, som endnu høres i Elfdals-Maalet i Dalarne. Saaledes Akkus. Hankjøn *tri·u·e* „tre“, der synes at forudsætte en ældre Form paa *-ns*.

Allermest støttes *riǰ* ved Elfdalmalets Form for „se“ *siǰ** (hvor Prikken betegner, at *a* har Næselyd.). *Noreen* har tidligere (Ordlista i Sv. Landsm. IV, 2, S. 154 og Arkiv III 9) forklaret denne Form paa Grund af Nasalen som efter sin Oprindelse svarende til „se å,“ d. e. se paa. Men det heder i Præter. *sǰg* (ikke *sǰg á*). *Noreen* har nu godhedsfuldt paa min Forespørgsel meddelt mig, at han ikke finder det umuligt efter mit Forslag at forklare Elfdalmalets *siǰ** (med Næselyd) af *sǰhan* uden Ordet for paa. Thi vistnok har Elfdalmalets Former af *fly*, *klǰ*, *le* o. s. v. ingen Nasalvokal. Men alle disse Verber har i Ursproget havt lang Rodstavelse, medens *se* har havt kort, i hvilket Tilfælde Endelsens Næselyd, efter hvad der er godtgjort, holdt sig længere.

¹⁾ Jfr. mine Bemærkninger i Arkiv XVIII S. 7. *Noreen* Altschwed. Gramm. S. 120 formoder Udtalen *knoǰ*, *fluǰ* med lang Nasalvokal.

Heri synes vi altsaa at have god Støtte for den Mening, at Næselyden har holdt sig i Verbet *rjá* af *hrëhan*, saa sent som i den trondhjemske Indskrift.

At Formen *riā* med Næselyd findes i en trondhjems Indskrift er maaske ikke uden Sammenhæng med den Kjendsgjerning, at Nasalvokaler endnu den Dag idag er bevarede i Selbu-Maalet.

Den oprindeligere Fremlyd af det i Trondhjems-Indskriften forekommende Verbum viser sig i isl. *hrjá*. Skrivemaaden med *r* uden *h* forekommer ikke alene i norske, men ogsaa i islandske Haandskrifter. I Norges gamle Love III 65 (Haakon Magnussøns Retterbod) L. 6 er Verbet skrevet *rea* i Præs. Ind. 3. Ps. Flert. (med Varianterne *hria*, *ræia*). I NgL. II 486 (Magnus Haakonsøns Retterbod) L. 22 er sidste Ord *riaet* Præs. 2den Pers. Flertal. *rjá* forbindes med Akkusativ og forekommer ofte i Udtrykket *rjá ok reka*. Fritzner oversætter Verbet ved „drive, jage, forfølge“, Jón Thorkelsson (Supplement, 3dje Samling) nyisl. *hrjá* ved „plage, ængste, mishandle“. Betydningen „plage“ synes at passe i Runeindskriften, hvor det vel er brugt om at plage en Kvinde med sin Kjærlighed.¹⁾ I norske Vers har jeg ellers ikke fundet Verbet, heller ikke i nulevende norske Bygdemaal.

Anden Verslinje udtaler jeg altsaa: *ek vil—at réā*, d. e. „jeg vil ikke plage“. *vil—at* danner metrisk Opløsning, saa at Linjen maa føres tilbage til firstavelses Norm. *ek* danner Allitteration med *unnak*.¹⁾

Rune 20—24 †††† ælens. Prikken paa Rune 23, som er sikker, er kun ridset paa venstre Side af Staven.

Jeg forstaar ælens, der sandsynlig har været udtalt *Ællenns*, som *Erlends*, Genetiv af Mandsnavnet *Erlendr*. Dette Navn udtales i Norge nu oftest *Ellend*. Det skreves i Middelalderen ofte med *ll*, f. Eks. *Ellenðr* Dipl. Norv. II Nr. 71 (ved 1303, Voss). Det skreves i Middelalderen i Norge ofte med *æ* i første Stavelse, f. Eks. *Ærlendr* DN. I Nr. 100 (ved 1303?, Bergen), *Ærlendr*

¹⁾ Jeg har ogsaa tænkt paa Muligheden af, at *riā* i Udsagnet „jeg vil ikke drive (*riā*) Erlends afskyelige Hustru“ skulde forstaaes obscønt, da græsk *ἐλαίω* „driver“ kan bruges saaledes. Men jeg kan ikke gjøre en saadan Opfatning sandsynlig.

DN. I Nr. 109 (1307, Tingvold paa Shetland); her, som i Runeindskriften, med *e* i anden Stavelse. *Ællændr* DN. II Nr. 211, (1335, Udenes).

Naar Navnet i Runeindskriften er skrevet **ælens** med **e** i anden Stavelse, uagtet første Stavelse har **æ**, og naar der i DN. I Nr. 109 er skrevet *Ærlendr*, saa er dette at forklare deraf, at *nd* har virket indknibende paa den forangaaende Vokal, saa at denne fra *æ* er gaaet over til *e*. Paa lignende Maade er i de norske Runerim skrevet *frenda* og *æinendr* (d. e. *einhendr*) ved Siden af *vældr* og *fællr*.¹⁾

Genitiv af *Erlendr* findes i Middelalderen ogsaa ellers skrevet med *—ns*. Saaledes *Erlens son* DN. II Nr. 158 (1326, Bergen). Paa lignende Maade bliver *andskote* til *annskote* eller *anskote*. Dog er det muligt, at Runeristeren i **ælens** har skrevet **s**, hvor der efter Udtalen nøiagtigere skulde have været skrevet *z*.

Rune 25—28 $\text{F} \text{N} \text{F}$ synes at maatte læses **fulæ**. Kvisten paa Rune 28 er meget høiere oppe end paa **æ** som Rune 6, 20 og 32; men Runen synes dog sikkert at være **æ**.²⁾

fulæ synes at være det samme som *fūla*, Adjektiv i bestemt Form i Intetkøn til det følgende Ord.

Rune 29—31 $\text{N} \text{I} \text{F}$ **uif**, d. e. *vif* „Hustru“. Heraf er **ælens** styret.

fūll kan i Gammelnorsk betyde „afskyelig“ i moralsk Forstand, f. Eks. *hinn fūli Jūdas*. **ælens fulæ uif** synes altsaa at betyde „Erlends afskyelige Hustru“, hvilket jeg forstaar som Objekt for **riā**. Runeisteren betegner vel Kvinden som „afskyelig“, fordi hun har ægtet Erlend. Det er ikke godtgjort, at *fūll*, der egentlig er „stinkende“, i Norsk har kunnet, ligesom i Svensk, betyde „styg“.

1) Se mine Bemærkninger i Kålunds Tillæg til hans Udgave af de norske Runerim i „Småstykker o. s. v.“ Kjøbenh. 1885 S. 110.

2) Da Runens Form er paafaldende, da Sprogformen **fulæ** er vanskelig at forklare og giver en 5stavelses Verslinje, medens de andre Verslinjer er 4stavelses, saa har jeg overveiet, om man kunde læse **fult** og forklare **ælens fult uif** som *Elin er fult vif*. Men **riō** kræver et Objekt, og **t** har ellers ikke i norske Indskrifter en Form som Rune 28 og har her som Rune 16 en ganske anden Form. Derfor synes den her nævnte Læsning og Forstaaelse mig ikke tilstedelig.

Men en Form **fulæ** for *fúla* kan jeg sproglig ikke tilfredsstillende forklare. I Cod. AM. 619 4to forekommer ikke *æ* for *a* i ensartede Former. Den eneste ensartede Form, som Hægstad Gamalt Trøndermaal S. 77 nævner fra de i Nidaros skrevne Breve, er *allzualldandæ* DN. V Nr. 212 (1349), Gen. Ental, hvori han formoder østlandsk Indvirkning.

I norske Breve findes vistnok *æ* i Endestavelser for *a* allerede i Slutningen af 13de Aarhundrede, f. Eks. *styrkiæ* og *geræzt* i DN. I Nr. 84 (1296, Brev af Hertug Haakon, Stavanger), *sinæ* DN. II Nr. 26 (1289, Oslo, efter Arne Magnussøns Afskrift). Ved *Porgæiri gamlæ* DN. II 4 (Lom) tilhører Endelsen —*æ* vel kun Transskriptet af 1332 og ikke Originalbrevet af 1202—1220.

Men vor Runeindskrift synes at være meget ældre end Slutningen af 13de Aarhundred.

Nu er der vistnok nogle gamle Runeindskrifter, der har **†** ved Siden af **‡** som Tegn for Lyden *a*, f. Eks. Dynna-Indskriften. Men i vor Trondhjems-Indskrift betegner **†** som Rune 6, 20 og 32 *æ*, medens Lyden *a* 4 Gange er betegnet ved **‡**. Jeg kan derfor kun læse **fulæ**, ikke **fula**.

Er **†** i **fulæ** Betegnelse for en dialektisk begyndende, men endnu ikke fuldt udviklet Farvning af Lyden *a* henimod *æ*?

ælens **fulæ** **uif**, *Erlends fúla víf* er en femstavelses Verslinje og ender paa et enstavelses Substantiv. Første Verslinje er derimod firstavelses og ender paa et tostavelles Ord, hvis sidste Stavelse er ubetonet. Anden Verslinje har metrisk Opløsning og kan derved føres tilbage til firstavelses Norm. Den synes at ende paa et tostavelles Ord.

Ogsaa i svenske Runeindskrifter findes undertiden tilsvarende femstavelses Verslinjer ved Siden af firstavelses. Se Brate Runverser S. 382.

Rune 32—35 **††‡‡** **ækia**.

Rune 33 **†** rækker ikke længere ned end til Midten af de omstaaende Runer. Man kunde derfor tro, at Runen først var glemt og senere ridset ind mellem **†** og **‡**. Herimod kunde den Omstændighed anføres, at Melletrummet mellem Rune 32 og 34

er bredere end ellers mellem to Runer. Men Mellemrummet mellem to Runer er ellers af meget ujævn Bredde.

ækia, d. e. *ekkja*, Nomin. Ental „Enke“.

Rune 36—40 ***l*** **pl** **ha** ***pi**. Krumningen nedentil paa Rune 40 er betydningsløs.

Rune 38 synes at være en Binderune, den eneste i Indskriften. Man kan efter Trækkene være i Tvivl om, hvorledes denne Binde-rune skal læses.

Overlærer Rygh har formodet, at Binderunen skulde læses som **tk**, altsaa **hatkpi**. Men da maa man forudsætte, at en Vokal her ikke er betegnet, hvilket synes betænkeligt. Og selv ved en saadan Forudsætning kan jeg med Læsningen **tk** ikke finde noget Udtryk, som giver en sandsynlig Mening. Desuden taler imod Læsningen **tk** følgende Omstændighed.

Runen **t** har som 16, ligesom regelret i norsk Runeskrift fra Middelalderen, Kvisten udgaaende fra den lodrette Stavs Top. Derimod i Binderunen 38 gaar Kvisten til venstre ud fra den lodrette Stav et godt Stykke nedenfor Toppen.

Snarere kunde man efter Trækkene foreslaa at læse Binde-runen som **ak**, altsaa **haakpi**, og formode, at **a**-Runen her var anbragt i en Binderune, fordi Runen **a** staar umiddelbart foran. Men denne Læsning er vistnok ikke den rette, thi den giver ikke en brugbar Mening.

Men Binderunens Kvist til venstre synes dog at være **a**-Runens Kvist, selv om den staar noget høiere oppe end paa de selvstændige **a**-Runer i Indskriften. Og Kvisten til høire synes at være **k**-Runens Kvist. Man faar efter mit Skjøn et Udtryk, som giver en brugbar Mening, naar man læser **k**-Runens Kvist foran **a**-Runens Kvist, altsaa Binderunen som **ka** og hele Ordet som **hakapi**. Runeristeren har da uregelret anbragt **k**-Runen paa samme Stav som **a**-Runen ved Rune 38 istedenfor ved Rune 37.

hakapi tænker jeg mig udtalt som *hagaði*, af *haga* „passe, være tilpas, være tjenlig“. Dette gammelnorske Verbum bruges efter Ross endnu i Hardanger; gammelsvensk *hagha* forekommer brugt i samme Betydning.

Jeg opfatter *hagaði* som potential Konjunktiv; jfr. Nygaard

i Arkiv f. n. F. I 30. **ækia**, *ekkjja* opfatter jeg helst som Apposition til Subjektet: *ekkjja hagadi* „hun vilde passe (for mig) som Enke“. Jfr. Lund Ordføiningslære S. 32.

Udtrykket her uden særskilt betegnet Subjekt passer godt til den Antagelse, at vi her har Vers. Dog kan Ordene ogsaa betyde: „en Enke vilde være (mig) tilpas“.

Efter det foregaaende antager jeg, at **mæyju**, **ælens fulæ uif** og **ækia** snarest betegner samme Kvinde i hendes Livs forskjellige Forhold.

De to sidste Ord **ækia hakapi** synes at danne en firstavelses Verslinje, hvori anden betonedede Stavelse er opløst. Dette finder sjældent Sted i de gamle firlinjede Verslinjer; se Sievers Paul — Braune Beiträge VI S. 307.

Hvis min Læsning og Forklaring er rigtig, skulde den hele Indskrift danne en Halvstrofe og være saaledes at forstaa:

Unnak mæyju,

ek vil—at reā

Ællends fūla víf,

ækkja hagadi.

„Jeg elskede Møen.

Jeg vil ikke plage

Erlends afskyelige Hustru;

som Enke vilde hun være tilpas (for mig)“.

Efter sit Indhold kan denne Runeindskrift nærmest sammenstilles med Runeindskriften paa en Træpind, som fandtes stukken ind ved Prækestolen i Aardals Stavekirke i Sogn. Se Aarsberetn. for 1868 fra Foreningen til Norske Fortidsm. Bevaring S. 30—35; jfr. Aarbøger for nord. Oldk. 1899 S. 271. Denne Indskrift, som synes at være fra 13de Aarh., indeholder en hel Strofe i Verse-maalet fornryðislag, hvori Bygdesladder har fundet sit Udtryk.

Paa det i Trondhjem fundne Benstykke har Runeristeren i Vers udtalt sine, som det synes, noget blandede Følelser for en Kvinde af hans Bekjendtskab.

At bestemme Indskriftens Tid er ikke let. Sprogformen **fulæ** med **æ** synes at pege hen til meget sen Tid. Derimod synes **rið**, hvis jeg rigtig har forklaret sidste Rune i dette Ord som nasalt *a*,

at være en meget oprindelig Sprogform. Som Tidsmærker kan forøvrigt nævnes følgende. Indskriften adskiller ikke *g* fra *h* (**hakapi**), men adskiller *ǰ* **a** fra *ǰ* **æ**. Den har **e** i **ælens**, men, som det synes, | for Udtalens *e* i **ik** (Rune 10—11); ʌ for **y**. Konsonantfordobling forekommer ikke (**unak**, d. e. *unnak*, **ælens**, d. e. *Ællen(d)s*, **ækia**, d. e. *ækkja*).

Sprogformerne **unak** og **uilat** synes, ligesom Udtrykket **ækia hakapi**, at vise tilbage til temmelig gammel Tid, uagtet disse Eiendommeligheder staa i Forbindelse med Indskriftens versificerede Form. **ria** har mistet et *h* i Fremlyd. Om Tiden for dette Bortfald se mit Skrift „Norsk Sagafortælling i Irland“ S. 124 f.

Naar jeg sammenfatter alle Indskriftens Eiendommeligheder, forekommer det mig trods **fulæ** sandsynligst, at den er fra omkring Aar 1100 eller fra anden Halvdel af 11te Aarhundrede.

Hermed stemmer det vel overens, at det Benstykke, hvorpaa Indskriften er indridset, er fundet paa et af de dybeste Punkter af det sorte Muldrag nær Frue Stræde.

Januar 1902.

Sophus Bugge.

